

LUX FILM DAYS

3 FILMI
24 KEELT
28 RIIKI

© Sophia Olsson

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

Režissöör: Amanda Kernell
Rootsi, Norra, Taani

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

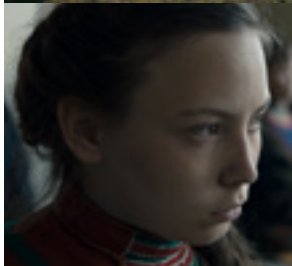
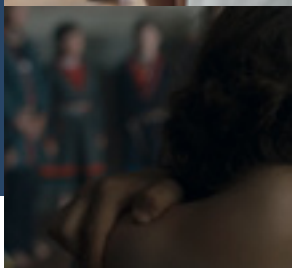
REŽISSÖÖR: AMANDA KERNELL

Vana naine sõidab koos pojaga oma õe matusele Põhja-Rootsi, piirkonda, kust ta on pärit. Tal ei ole mingit soovi uuendada sidemeid oma perekonna ja kogukonnaga, kellest ta ütles väga noorena lahti. Kohale jõudes kerkivad esile vanad mälestused. Noore tüdrukuna oli ta talunud alandusi iseteadlike rootslaste poolt, soovinud olla tunnustatud nendega võrdsena ning lõpuks vahetanud identiteeti, et pääseda ahistavast saatusest. Pärast kõiki neid aastaid tundub talle, et oma päritolu salgamine on iseendale valetamine.

NN SISEMINE KOLONIALISM

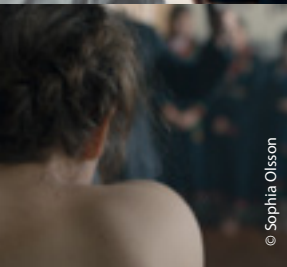
Amanda Kernelli filmis ei ole ühtegi kirjalikku viidet filmi kontekstile, stiilis „Lapimaa, 1930“ vms. Vaataja peab ise oletama, missuguse kandiga on tegemist ja milline kogukond seal elab. Suuremale osale Euroopa publikust on see kahtlemata üsna tundmatu. Filmi sissejuhatus, kus vana naine pöördub oma kodukanti tagasi, leiab muidugi aset praeguses ajas (kaasaegne auto, leopardimustrilised riided...), kuid meenutused, mis moodustavad suurema osa filmist, ei ole ajas ja ruumis konkreetselt määratletud.

Christina meenutab oma teismeliseiga, kui tema nimi oli veel Elle Marja. Näeme nomaadiperekonda, kes kannab rahvariideid: need on põhjapõdrakasvatajad. Kaks tütarlast peavad minema internaatkooli, et saada Rootsi haridus; nende emakeel, saami keel, on seal keelatud. Noorema tüdruku, Njenna jaoks on geograafiline ja kultuuriline lahusolek oma juurtest raske. Vanem õde, Elle Marja, näeb hariduses – sealhulgas raamatute lugemises – võimalust emantsipatsiooniks. See on tema jaoks eriti oluline, kuna ta kannatab rootslaste tõrjumise ja halvakspanu all. Kooli läheduses töötavad noored solvavad saami lapsi, keda võib ära tunda rahvariide ja suhteliselt väikese kasvu järgi. Üldiselt peetakse neid lapsi kohalikuks veidraks vaatamisväärsuseks. Sale ja blond õpetajanna Christina õpetab neile, kuidas tervitada külalisi Uppsalast: „Olen väike ja vaene, kuid õnnelik laps ...“. Need külalised ei ole Rootsi kuningas või kuninganna, nagu mõned lapsed olid lootnud, vaid teadlane, fotograaf ja keegi „vahendaja“. Esimene teeb antropoloogilisi mõetmisi (kolju laius, nina pikkus jne), teine pildistab lapsi alasti, et uurida nende üldist füsioloogiat. Vahendaja-proua püüab laste tuju üleval hoida, kiites nende riideid, nende juuste pehmust („üldse ei ole kräsus!“) ning juhtides õpetaja tähelepanu kõrvale sel delikaatsel hetkel, kui Elle Marja tunneb, et tema häbelikkuse piire rikutakse. Ta on lastest vanim ja peaks eeskuju näitama, kuid ta on jõudnud puberteediikka. Seega on paljaksvõtmine tema jaoks alandav: külalised ei ole tulnud kohtuma noorte Rootsi kodanikega, vaid uurima ühe rahvusrühma esindajaid, nii nagu vaadatakse läbi kariloomi. Tundest, et sind on alandatud kariloomaks, ei saa lihtsalt lahti. Pärast järjekordset solvangu kohalike noorte poolt („nad on jäänud madalamale evolutsiooni tasemele!“) tõstab Elle Marja mässu ja nõuab vabandamist, kuid saab selle asemel ülima solvangu osaliseks: poisid suruvad ta pikali ja märgistavad tema kõrva, nii nagu tehakse põhjapõdradega ...

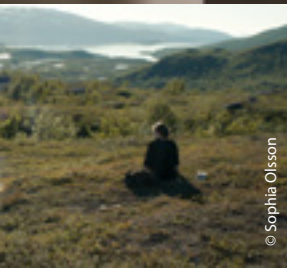

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

Elle Marja soovib kogu hingest lahkuda sellest piirkonnast, kus saame häbimärgistatakse ja põlatakse. Ta teatab, et soovib edasi õppida Uppsalas, kuid õpetaja keeldub seda korraldamast, väites, et saami lapsed ei ole sama võimekad kui rootsi lapsed ning et nad ei jääks linnas isegi ellu!

Kõik see näitab, et rootslased suhtuvad saamidesse vaid pinnapealse heatahtlikkusega: neid hoitakse väljakannatamatus tühruumis. Ühest küljest saavad lapsed haridust, mis on kahtlemata positiivne, ja neile tutvustatakse (veidi) kultuuri, näiteks annab õpetaja Elle Marjale raamatu. Teisest küljest antakse neile mõista, et nad on põhimõtteliselt erinevad ja tänapäeva eluks kõlbmatud! Jällegi võrreldakse saame kaudselt loomadega, kelle ellujäämine sõltub täielikult nende kohanemisest keskkonnaga.

IDENTITEEDI MUUTMINE

Selleks et pääseda saatusest, mille on ette määranud perekond, kuid ka rootslased, kes tahavad, et ta jääks teise sordi inimeseks, ei ole Elle Marjal muud valikut kui muuta oma identiteeti. Ta võtab uue nime (on tähendusrikas, et ta võtab oma õpetaja nime: Christina Lajler), ta ei kanna enam rahvariideid, vaid tavalist riietust; hiljem põletab ta rahvariided, milles võib näha sümboolset sildade põletamist. Loomulikult ei räägi Elle Marja enam saami keelt ja lõpuks tapab ta raevuhoos koguni põhjapõdra, öeldes sellega lõplikult lahti oma vanemate eluviisist. Paistab, nagu oleks Elle Marja isiklik identiteet tugevam kui kultuuriline identiteet, nagu oleks need kaks identiteeti vastuolus ja teine takistaks esimese arengut.

Tegelikult ei ole asi nii lihtne. Kuigi Elle Marja muudab nime, riietust ja keelt, on ta välimuselt siiski tüüpiline „laplane“, nagu rootslased ütlevad – nimetus, mida saamid tajuvad solvavana. Seda valeidentiteeti ei usu isegi sõbralikumad rootslased, nagu Niklas ja tema sünnipäevale kutsutud sõbrad. Uppsalas usub Elle Marja, et ta saab asju muuta ja et teda aktsepteeritakse nagu iga teist noor neidu, või vähemalt peaaegu ... Tõsi, alguses võetakse ta vastu üsna jahedalt, kuid sellegipoolest tohib

ta Niklase vanemate juures elada. Ta hakkab koolis käima ja ehkki ta eristub blondidest ja saledatest tüdrukutest, paistab, et ta leiab ka ühe sõbranna. Kuid ikkagi jääb küsimus, kas sümpaatiat äratav noor Christina ise või pakub huvi üksnes tema eksootilisus? Selles kontekstis on väga kõnekas stseen, kus üks Niklase sõbrataridest palub tal laulda joigu ehk saamide rahvalaulu. Isegi sünnipäevapeol linnas on Christina justkui etnoloogiline vaatamisväärsus ...

Lõpuks palutakse tal Niklase majast lahkuda ja maksta õppemaksu: lisaks päritolule on ka vaesus Uppsala kodanluse jaoks hea põhjus Christinat tõrjuda. Linnas on tõrjumine lihtsalt pealtnäha tsiviliseeritum, vähem brutaalne kui maal ...

Elle Marja muutub siiski täiesti Christinaks (isegi tema oma poeg kutsub teda selle nimega): isa hõbevöö eest saadud raha abil saab ta oma õpingute eest makstud. Mis edasi saab, seda filmis ei näidata, kuid võib eeldada, et Elle Marja liigub edasi tänu sihikindlusele ja kohanemisvõimele, mida vaataja on juba korduvalt tunnistanud (tema vastuseis kohalike noorte halvaks panule, julgus minna peole varustatud kleidiga, rootslaste jäljendamine, kui ta hoiab kohvi juues väikest sõrme õieli).

KONFLIKTI LAHENDAMISE SUUNAS

Vaataja jaoks on Elle Marja ja Christina identiteetide konflikt ilmselge. Võib imeks panna, kuidas inimene läheb küll nii kaugemale, et soovib ühineda rõhujate leeriga. Tüdruk ei paista nägevat paradoksi selles, et ühelt poolt kannatab ta rootslaste alandamise, häbimärgistamise ja vägivalda all, teiselt poolt aga soovib olla nende moodi, kuuluda nende ühiskonda, mis on tema enda kogukonna vastu. Isegi vanas eas eitab ta täielikult oma päritolu: ta ei taha oma pojaga kaasa minna, ei taha kuulata joigu, teeb näo, et ei saa saami keelest aru, ja keeldub jäämast oma perekonna juurde isegi üheks ööks. Ta eelistab hotelli, kus peatuvad turistid, ja vahetab nendega mõne sõna. Turistid kurdavad, et põhjapõdrakasvatajad teevad mootorsõidukitega larmi, ja kahtlevad koguni, kas saamid on üldse õigus looduskaitseala reostada.

Kui Christina on tagasi oma kodukohas ja kuuleb jälle rootslaste halvustavaid märkusi saamide kohta, kerkib minevik tema mäluoppidest esile ja toob lõpuks ilmsiks tema identiteedikonflikti. Ta valetab oma päritolu kohta (väidab, et on pärit Smålandist), isegi kiidab põlglikele turistidele kaasa, kuid mõistab lõpuks, et teistele valetades valetab ta iseendale ... ja ta puhkeb nutma. Nii saab temast jälle Elle Marja. Ta läheb tagasi kirikusse, avab Njenna kirstu, kummardub tema kohale ja palub andeks. Seejärel lahkub ta kirikust, et ronida mäkke. On liigutav näha seda vana, sassis naist sammumas oma lapsepõlverajal, et jõuda mäetippu ja vaadata ümbrust. Lõpuks näeb ta oma maad, kuuleb põhjapõdrakarja, jõuab laagrisse, mis on nüüd täis mootorrattaid ja maastikusõidukeid.

MINEVIKU JA OLEVIKU VASTASSEIS

Filmis kasutatakse meenutusi, et siduda Elle Marja minevik olevikuga. Sellist vastandamist esineb mitmel kujul. Eelkõige ühte stseeni näidatakse nii minevikus kui ka olevikus. Elle Marja nimetas omaenda öde „röpaseks laplaseks“, kui too oli teda otsima tulnud ja Elle Marja flirtis parajasti Niklasega. See solvang pidi Niklasele ja kõigile pealtnägijatele selgeks tegema, et tema ise ei ole saam. Hiljem läks ta ja kummardus öe voodi kohale, et asja selgitada, kuid Njenna teeskles surnut. Sama stseen kordub olevikus: Elle Marja kummardub lamava öe näo kohale ja palub andeks tema tõrjumise eest, äramineku eest, põlgamise eest, kuid seekord on Njenna tõepoolest surnud ...

Mineviku ja oleviku konfrontatsioonile vastab ka traditsioonide ja tänapäeva vastasseis. Need on kaks suundumust, mida kaks öde esindavad. Njenna on jäänud truuks traditsioonidele ja talle peetud matusekõne on ühtlasi ülistuskõne saami kultuurile, joiule ja karjakasvataja eluviisile ... kõigele sellele, mille Elle Marja hülgas. Siiski on tänapäev jõudnud ka karjakasvatajate ellu. Nüüd kasutavad nad mootorrattaid ja maastikusõidukeid ning ärritavad oma larmiga turiste, kes on tulnud otsima rahu ja vaikust. Traditsioonide hoidmine on teinud saamidest turismiattraktsiooni – Elle Marja tajus seda juba ammu, väites, et ta ei taha saada tsirkuseloomaks – ja samas on tänapäev muutnud nad ka tülinateks, kes rikuvad maastikku ja vaikust ... Kumbki variant ei ole hea, kuid rootslaste ühiskondlik, poliitiline ja kultuuriline domineerimine ei ole jätnud saami rahvale valikut.

MÖTLEMISAINET

Lisaks eespool analüüsitud punktidele on filmis „*Sameblod*“ veel aspekte, mille üle võiks sügavamalt mõtiskleda.

- Euroopas kerkib loomulikult vähemuste küsimus. Kuigi õnneks ei teki enam nii äärmuslikke olukordi nagu filmis näidatud vägivald saamide vastu, võib kahtlemata leida võrdluspunkte filmi ja tänase tegelikkuse vahel. Kas oskate mõnda nimetada?
- Njenna ja Elle Marja vastandamisega vastandatakse filmis kaasaega ja traditsiooni. Need kaks tunduvad olevat ühildamatud. Kas arvate, et on võimalik ka kolmas, vahepealne tee? Kas oskate tuua näiteid?
- Njenna, kes otsustab jätkata esivanemate eluviisi, tundub sulanduvat kokku saami kultuuri eripäraga. Kas selleks, et oma olemust täielikult väljendada, on vaja päritolust distantseeruda?
- Filmi viimastes kaadrites näeme vana, sassis juustega Elle Marjat kõndimas laagri telkide vahel. See pilt võib meenutada vana indiaani naist Ameerika indiaanlaste laagris. Kas võib leida paralleele indiaanlaste ja saamide saatuse vahel?

EUROOPA FILMID EUROOPLASTELE

Filmiauhind LUX, mis tähistas eelmisel aastal 10. aastapäeva, koondab jätkuvalt noorte andekate Euroopa režissööride filmiloomingut hämmastavalt mitmekesisest žanrises ja varjundites. Euroopa Parlamendil on rõõm tutvustada kolme filmi, mis kandideerivad 2017. aasta filmiauhinnale LUX. Need on:

120 BATTEMENTS PAR MINUTE (*BPM – Beats per Minute*),
režissöör Robin Campillo, Prantsusmaa

SAMEBLOOD (*Sami Blood*), režissöör Amanda Kernell, Rootsi, Norra, Taani

WESTERN, režissöör Valeska Grisebach, Saksamaa, Bulgaaria, Austria

Filmid käsitlevad südamlikul ja intelligentsel moel aktuaalseid teemasid ning peegeldavad praegu Euroopas toimuvat. Nende tegelased avavad oma silmad ümbritsevale maailmale, et mõista tegelikkust ning ühiskonda ja kogukonda, milles nad elavad. Meie lugusid jutustatakse kinokunsti emotsioonide kaudu, mis näitab Euroopa kino kvaliteeti ja mitmekesisust, samuti selle tähtsust sotsiaalsete väärtuste ning kultuuriliste kogukondade loomisel. Kutsume Teid vaatama neid filme 6. LUXi filmipäevade ajal.

FILMIAUHIND LUX

Kultuuril on meie ühiskonna struktuuris väga oluline osa.

Seda silmas pidades asutas Euroopa Parlament 2007. aastal filmiauhinna LUX, mille eesmärk on edendada Euroopa filmide levikut Euroopas ja ärgitada üleeuroopalist mõttevahetust ühiskonna jaoks olulistel teemadel.

Filmiauhind LUX on unikaalne algatus. Euroopa koostööfilme näidatakse enamasti vaid nende päritoluriikides. Mujal, sh ka teistes ELi liikmesriikides, neid peaaegu ei levitatagi. Filmiauhind LUX annab aga kolmele Euroopa filmile haruldase levivõimaluse, kuna need filmid varustatakse subtiitritega ELi 24 ametlikus keeles.

Filmiauhinna LUX võitja valivad Euroopa Parlamendi liikmed ja see tehakse teatavaks 15. novembril 2017.

LUXI FILMIPÄEVAD

Filmiauhinnast LUX kasvasid välja LUXi FILMIPÄEVAD. Alates 2012. aastast saab filmiauhinnale LUX kandideerivat kolme filmi LUXi filmipäevade raames näha senisest arvukam üleeuroopaline publik.

LUXi filmipäevade näol on tegemist meeldejäáva piireületava kultuurisündmusega. Oktoobrist detsembrini on kõigil võimalik ühineda Euroopa filmisõpradega ja vaadata neid kolme filmi kõigis Euroopa Liidu ametlikes keeltes. Ärge unustage seejärel meie veebisaidil luxprize.eu või meie Facebooki lehel oma lemmikfilmi poolt hääletada!

PUBLIKUPREEMIA

Filmiauhinna LUX publikupreemia saaja valivad filmivaatajad. Hääletage ühe filmi poolt nendest kolmest enne 31. jaanuari 2018! Euroopa Parlament saadab ühe hääletaja 2018. aasta juulis toimuvale Karlovy Vary rahvusvahelisele filmifestivalile, kus tal on au teha teatavaks publikupreemia pälvinud film.

VAADAKE,
ARUTLEGE
JA HÄÄLETAGE!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽISSÖÖR: Amanda Kernell

STSENAARIUM: Amanda Kernell

OSADES: Lene Cecilia Sparrok,
Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi,
Julius Fleischanderl, Olle Sarri,
Hanna Alström, Malin Crépin,
Andreas Kundler, Ylva Gustafsson

OPERAATORID: Sophia Olsson, Petrus Sjövik

PRODUTSENT: Lars G. Lindström

TOOTMINE: Nordisk Film Production
Sverige AB, Bautafilm AB, Digipilot AS,
Nordisk Film Production A/S,
Sveriges Television AB - SVT

AASTA: 2016

KESTUS: 110 minutit

ŽANR: draama

RIIK: Rootsi, Norra, Taani

ORIGINAALKEEL: saami, rootsi

Tekst valmis augustis 2017

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson